

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Sdružená uměnovědná studia

USK 01 Úvod do uměnovědných studií

Autorství a definice hudebního díla

V Praze 2014

Marek Peniška

UČO: 8812

Definice pojmu umělecké dílo

Umělecké dílo ze tří typů stanovisek: praktické, badatelsko-poznávací a estetické.

Umělecké dílo je předmět zvláštního charakteru s polyfonní stavbou, který je během konkretizace utvářen v organický celek propojený všemi heteronomními složkami díla. Odhlíží od veškeré psychologizace a odmítá brát zřetel na autora jako konkrétní osobu, na diváka a jeho psychické stavy nebo na předobrazy díla, jež jsou mu nabízeny. Rozeznává dvojí rys: schematický a intencionální objekt. Umělecké dílo jakožto artefakt je nutné díky těmto rysům v průběhu konkretizovat.

Čtyři postoje ve vnímání uměleckého díla: postoj praktický, teoretický (poznávací), magicko-náboženský (náboženský) a estetický

Umělecké dílo je člověkem záměrně vytvořený objekt, jehož primární (ne nutně jedinou) funkcí je funkce estetická, tj. funkce budit estetickou libost a vytrhávat vnímatele (recipienta) z automatizovaného chápání skutečnosti, aniž by dílo samo nutně plnilo nějaké další, pragmatické funkce (naučnou, zábavní, ekonomickou).

Umělecké dílo má vždy dvojí charakter: má určitou formu (výraz) a smysl (význam); zatímco forma je do velké míry apriori dána, smysl (význam) uměleckého díla vzniká spíše až v aktu recepcce: každý vnímatel vnímá umělecké dílo jinak (tzv. konkretizace).

Podstatným kritériem uměleckého díla je v první řadě záměrnost (nebylo vytvořeno náhodou – některé proudy teorie umění dokonce mluví o tzv. autorském záměru, intentio auctoris); dílo bylo vytvořeno člověkem jako smysly vnímatelný objekt – v teorii umění se tento objekt také nazývá artefakt (v opozici k tzv. estetickému objektu, tedy vjemu, pro nějž je artefakt výchozím bodem).

Dále je podstatná jeho autonomie: umělecké dílo není definovatelné žádným účelovým (pragmatickým) užitím, zároveň však systémově některé pragmatické – zvl. sociální – funkce plní (často např. posilují národní identitu, stmelují určitý kolektiv atd.).

Pro umělecké dílo je typická určitá forma (umělecká forma), není však rozhodující. Umělecká forma je dána estetickou normou, a je tudíž relativní (co určitá epocha považuje za uměleckou formu, jiná epocha za uměleckou nepovažuje). „Uměleckou formu“ může mít také kýč či brak, a naopak nová díla, revoltující a revoluční, se jakékoli tradiční umělecké formě programově vyhýbají - tím ovšem spíše jen vytvářejí estetickou formu novou.

Ingarden , Roman: O poznávání literárního díla. Praha: Československý spisovatel, 1967, s. 235.

MUKAŘOVSKÝ, Jan. Studie. Edited by Miroslav Červenka - Milan Jankovič. Vyd. 1. Brno: Host, 2001. 598 s

MUKAŘOVSKÝ, Jan. Estetická funkce, norma a hodnota jak o sociální fakty. In: Studie z estetiky, Praha: Odeon, 1966, s. 32.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Um%C4%9Bleck%C3%A9_d%C3%ADlo

Autorství a definice hudebního díla

Z pohledu běžného současného posluchače reprodukované hudby by se dalo konstatovat, že nabídka kvality vytvořeného produktu má neustále stoupající tendenci a že s přibývajícími moderními technologiemi záznamu a reprodukce hudby, je poslech jej a jen lepší. Množství libozvučných nástrojů není nikterak limitováno, každý důležitý tón či zvuk jsou slyšitelné v tu pravou chvíli a zároveň nežádoucí ruchy běžné lidské ucho není už vůbec schopno zaznamenat. Při takovém poslechu vážné hudby se v klidu svého domova můžeme ponořit do zvuků smyčců, klavíru a dalších nástrojů a poslouchat ideální reprodukční schopnosti daných hudebníků. Stejně tak si můžeme poslechnout jakýkoliv moderní hudební žánr s podobnou vybroušenou technikou hry na hudební nástroj či ovládání hlasu.

Představme si, že máme před sebou takové hypotetické hudební dílo. Jedná se o nové album uznávaného autora a zároveň interpreta dané hudby (autorská hudební skupina). Kde v takovém případě začíná a kde končí charakteristika takového díla, akceptování jej jako dílo umělecké a v neposlední řadě kde začíná a končí autorství takového díla?

Podíváme-li se na celý problém pohledem definice pojmu *umělecké dílo* a budeme-li pracovat s pojmy *dílo – autor - recipient* nabízí se následující odpovědi.

Dílo jako středobod v odkazu na pojetí Romana Ingardena se zde může jevit jako dokonalejší, vylepšené. Album jako výsledek práce několika lidí vytváří dojem esteticky důkladného produktu, který odpovídá jak dobové poptávce, tak přináší nové vlivy do daného žánru a stává se talk ikonou dokonalého vybroušení zvuků, tónů, melodií a harmonií. Takové dílo je ideální bez ohledu na to, jestli se líbí nebo ne. Jeho forma je precizní, obsah neotřelý a novátorský. Souvislosti s jeho vývojem a utvářením do této podoby jsou nám ale neznámé a nemůžeme posoudit další možná dosti důležité aspekty jeho vzniku. Význam díla je v takový moment nepodstatný.

Autor je nám známý, neboť je podepsán na přebalu alba. Nicméně i další uměleckou součástí takového alba je booklet, ve kterém můžeme najít odkaz na ostatní, možná netušené „autory“ díla. Samotné hudební dílo, tak jak bylo možné vnímat kupříkladu u Čajkovského, tedy záznam geniálních hudebních myšlenek a jejich následná co nejpreciznější interpretace, zde chybí. Nápad je zde často tak rozdílný od finálního díla a to právě díky dalším lidem, kteří na produkci pracují. Výsledek je tudíž z obrovské části prací více faktických autorů a to ani nemusí nikdy vzít do ruky jediný nástroj a na záznamu jsou zapsáni úplně jinak.

Třetím neméně důležitým bodem při hodnocení a definování uměleckého díla je publikum. To v našem případě definuje samotný význam díla a hodnotí jeho uměleckou kvalitu. Nechme stranou odbornou veřejnost a zaměřme se nyní na tu laickou. Pokud posluchač vnímá rozdíly mezi živou produkcí dané tvorby a samotným dílem (albem) nastává problém s pojmenováním toho, co je v danou chvíli

podstatnější. Jestli je to prvotní nápad a umělecký záměr nebo je to jeho finální podoba, která už vůbec nemusí být interpretována samými znovu realizovatelná, zopakovatelná. Pokud ale hovoříme o uměleckém díle jako o jednom konkrétním záznamu, nahrávce hudby, je vše v pořádku. Autor a tedy i interpret v jedné osobě (osobách) je vnímán posluchači jako tvůrce daného díla, i když jím ve skutečnosti může být jen z pouhé poloviny. Zmínil jsem další autory, kteří se na finálním díle podíleli, ale neopomenutelným faktorem může být i moderní technika, která totiž dovoluje i z prachmizerného instrumentálního výkonu vytvořit ideální a tu správnou formu.

V závěru je možné říci, že v pojetí dnešní autorské hudby je uměleckých děl jistě dostatek. Je tu většinou splněno i kritérium nadčasovosti hodnoty díla a možnost jej věrně reprodukovat. Obzvláště u instrumentálních a vokálních skladeb, které se objevují napříč všemi žánry od minulého století po současnost. Jako problém k hlubšímu zkoumání vidím vliv „doladění“ hudebních děl ať už je považujeme za umělecké dílo nebo jsou kýčem. Tady je patrná nejednoznačnost autorství (hudební ikony versus producenti, studioví technici atp.). Umělecké dílo jako takové je ovšem hotové a z pohledu díla jako cíle a středobodu definice je to tak správně a na ostatním skutečně nezáleží.

Je možné také říci, že umělecké dílo v oblasti hudby je, tak jako ostatně i v jiných uměleckých odvětvích, stále obtížněji definovatelné a hranice mezi tím, kdy něčí tvorbu za umění můžeme ještě považovat nebo už ne, jsou stále tenčí. Stejně tak i pohled na to, kdo je autorem takového díla, i když ho zrovna nevidíme na fotkách kapely v časopisech.